

Маса кореневища з коренями сира, г	9,6	1,3	7,4	54,9	77,4	35,6	2,4	14,1	199,3	39,7
Маса кореневища з коренями суха, г	3,6	0,4	2,5	6,2	68,9	11,6	0,9	5,0	25,2	43,3
Фітомаса надземної частини, г	86,5	1,7	1,3	1,6	6,1	393,6	0,3	8,03	52,7	8,9

Перше стигле насіння з'являється 31.07. \pm 11 днів, масове дозрівання насіння спостерігається 18.09. \pm 8 днів. У період дозрівання насіння починається поступове побуріння та відмирання надземної частини рослин, а у рослин першого року життя листки залишаються зеленими до заморозків. Загалом найбільш високий урожай *E. purpurea* дає на родючих, добре зволжених і чистих від бур'янів ґрунтах. Посухи негативно впливають на її індивідуальний розвиток: гальмують перехід до іматурного стану в перший рік вегетації, зменшують приріст розеткового листя та накопичення фітомаси.

Таким чином, отримані результати свідчать про перспективність вирощування *E. purpurea* в умовах Криворіжжя, оскільки ця рослина характеризується високою інтродукційною стійкістю: легко розмножується генеративним шляхом, добре переносить зиму, що є важливим при створенні плантації лікарських рослин.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТАТУСУ ДІЛЯНКИ ДИКОЇ ПРИРОДИ ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ «ЮННАТІВСЬКИЙ»

Вербицький В.В., доктор педагогічних наук
Національний еколого-натуралістичний центр
учнівської молоді

Концепція визначає статус ділянки дикої природи **Wilderness Area (Територія дикої природи)** дендрологічного парку місцевого значення «Юннатівський».

Метою концепції статусу ділянки дикої природи дендрологічного парку місцевого значення «Юннатівський» є:

- подолання тенденції деградації живої компоненти довкілля;
- максимальне відтворення первинного стану природних комплексів;
- екологізація сфер суспільної діяльності, які можуть негативно впливати на компоненти біорізноманіття та довкілля;

- втілення ідеї абсолютної заповідності, спрямованої на вільний (спонтанний) розвиток дикої природи при виключенні будь-якої свідомої дії з боку людини (свобода дикої природи), її довічне зберігання, а також вивчення екосистем в умовах їхньої недоторканності.

Ця мета досягається шляхом забезпечення максимально повного невтручання в природний хід природних процесів і явищ за допомогою підтримки суворого режиму охорони природних екосистем ділянки дикої природи на території дендрологічного парку місцевого значення «Юннатівський».

Функціонування ділянки дикої природи на території дендрологічного парку місцевого значення «Юннатівський» відповідно до ідеї абсолютної заповідності досягається реалізацією головного завдання ділянки дикої природи – охорони дикої флори та фауни та природного перебігу біологічних процесів, охорони біорізноманіття, екологічного моніторингу та природоохоронного просвітництва.

Обов'язковими умовами для організації ділянки дикої природи є суворі охорона, проведення наукових досліджень, відсутність рекреації та будь-якої господарської діяльності.

Основними завданнями концепції є:

- мінімізація негативного впливу на біорізноманіття;
- максимальне зміцнення природної основи біорізноманіття;
- відтворення в природних умовах цінних поновлюваних природних ресурсів;
- формування репрезентативної географічної мережі природних територій, що особливо охороняються;
- проведення фундаментальних і прикладних досліджень в галузі природничих наук;
- забезпечення потреби наукової продукції дослідників дендрологічного парку місцевого значення «Юннатівський»;
- розвиток еколого-просвітницької діяльності, виховання екологічно освіченого громадянина та формування розуміння населенням фундаментальної ролі біорізноманіття в життєдіяльності людини і суспільства.

Шляхи та засоби забезпечення функціонування ділянки дикої природи дендрологічного парку місцевого значення «Юннатівський»

Функціонування ділянки дикої природи передбачає здійснення заходів зі збереження об'єктів рослинного і тваринного світу, їх угруповань та комплексів, екосистем та структурних елементів екомережі, зокрема:

- окремих популяцій та видів;

- рослинних і тваринних угруповань;
- природних і урбаністичних екосистем.

Зазначені заходи здійснюватимуться на основі використання нормативно-правових, інституційних, науково-експертних, інформаційно-освітніх та інших засобів.

Впровадження Концепції статусу ділянки дикої природи дендрологічного парку місцевого значення «Юннатівський» ґрунтується на таких принципах:

1. Абсолютна заповідність є ідеалом, до якого треба прагнути в функціонуванні ділянки дикої природи дендрологічного парку місцевого значення «Юннатівський».
2. Опосередкований вплив людини на ділянку дикої природи (глобальне забруднення, теплова дія на атмосферу, випадкове занесення інтродуцентів, кислотні дощі тощо) не повинен розглядатися як порушення заповідності ділянки дикої природи дендрологічного парку місцевого значення «Юннатівський».
3. Заповідність поширюється не лише на природні, малозмінені ділянки дикої природи, але й на заповідні ділянки, що вже піддалися антропогенній дії, заповідання на яких може розглядатися як відновний акт, реанімація природної системи.
4. Заповідність припускає обмеження до можливого мінімуму вплив на природний перебіг природних процесів і явищ в результаті наукових досліджень і дій служби охорони дендрологічного парку місцевого значення «Юннатівський».
5. Основним призначенням ділянки дикої природи дендрологічного парку місцевого значення «Юннатівський» є збереження екосистем і спонтанних (природних) процесів, що відбуваються там. При цьому в певних випадках необхідно вирішувати проблему консервації сучасного стану деяких екосистем шляхом імітації або підтримки того режиму природокористування, який став умовою їх виникнення.
6. Оголошення ділянкою дикої природи означає повну юридичну недоторканість цієї території від будь-якого втручання з боку людини (презумпція абсолютної заповідності).
7. Встановлення ділянки дикої природи в межах дендрологічного парку місцевого значення «Юннатівський» доцільна в будь-яких фізичних розмірах.
8. Альтернативи запропонованому підходу до розв'язання проблеми збереження ділянки дикої природи дендрологічного парку місцевого значення «Юннатівський» немає.

Очікувані результати реалізації Концепції

- уникнення безповоротної втрати частини гено-, цено- та екофондів, забезпечення підтримання екологічної рівноваги на локальному та регіональному рівнях;

- формування цілісної екомережі, що сприятиме, зокрема, відтворенню біогеохімічного кругообігу, зміні меж поширення дикорослих рослин і тварин, підвищенню ймовірності виживання нечисленних популяцій;
- зменшення загрози дегуміфікації та деградації земель;
- відтворення деградованих екосистем;
- сприяння збереженню видів тварин, які перебувають під загрозою зникнення.

Етапи реалізації Концепції

Реалізацію Концепції передбачається здійснювати поетапно.

На першому етапі (2022 – 2025 рр.) передбачається зупинення погіршення стану природних екосистем. До кінця цього етапу має бути зупинено процес втрати біорізноманіття на ділянці дикої природи дендрологічного парку місцевого значення «Юннатівський».

На другому етапі (2025 – 2027 рр.) передбачається збереження біорізноманіття на ділянці дикої природи дендрологічного парку місцевого значення «Юннатівський».

На третьому етапі (2027 – 2029 рр.) передбачається здійснення заходів щодо відтворення популяцій видів рослин і тварин, їх природних угруповань та екосистем.

На всіх етапах здійснюватиметься ведення «Літопису природи» як основної форми узагальнення наукового дослідження об'єктів природно-заповідного фонду та проведення екологічного моніторингу.

Список використаних джерел:

1. Про екологічну мережу України : Закон України від 24.06.2004 р. № 1864-IV : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1864-15#Text> (дата звернення: 07.09.2023).
2. Збереження рослин у зв'язку зі змінами клімату та біологічними інвазіями : зб. матеріалів Міжнар. наук. конф. / ред.: Н. Бойко та ін. Біла Церква : Дендропарк «Олександрія», 2021. 315 с.
3. Біологічні дослідження – 2022 : зб. наук. пр. / рецензенти: Н. Бордюг, О. Дунаєвська, Ю. Шапран. Житомир : Євро-Волинь, 2022. 300 с.
4. Волошина Н., Волошин О., Шевченко В. Природно-вогнищеві інфекції за умов зміни клімату. *Проблеми екології та еволюції екосистем в умовах трансформованого середовища* : матеріали наук. пр. II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Чернігів, 12 жовт. 2018 р. Чернігів, 2018. С. 48–50.